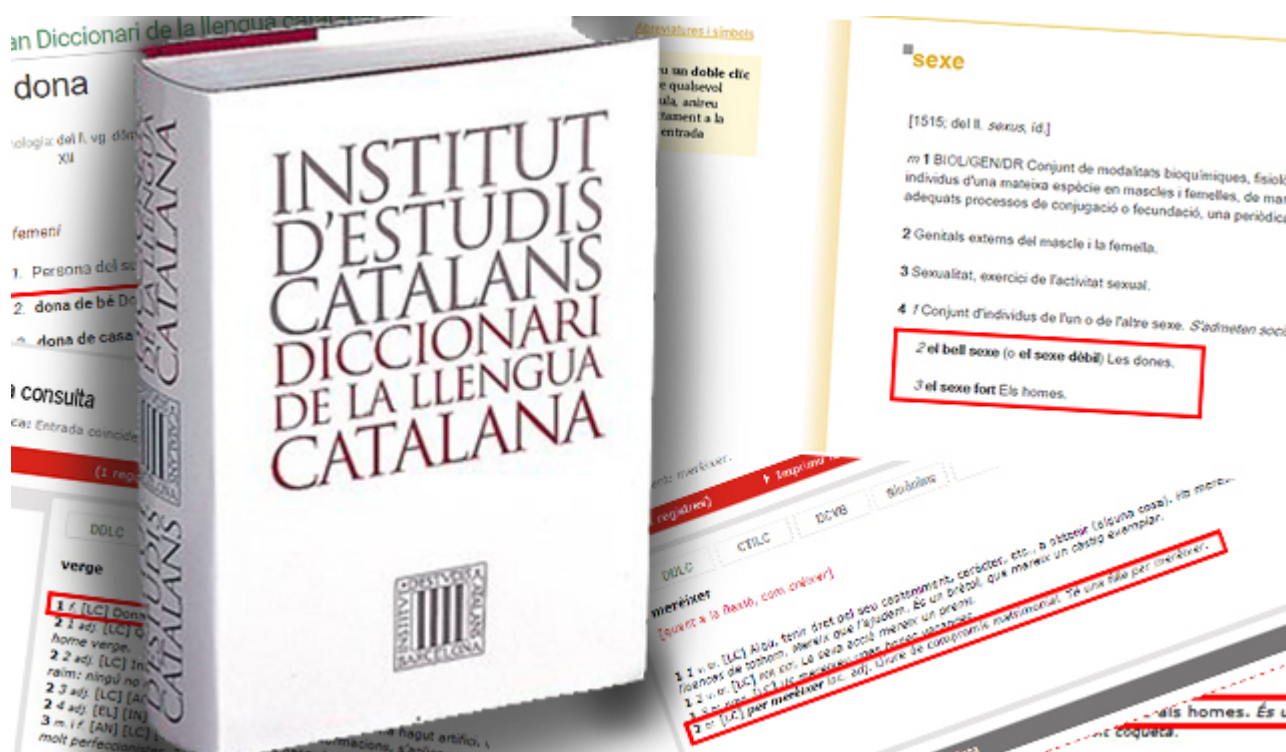

Els diccionaris de l'IEC i de l'Enciclopèdia Catalana contenen expressions masclistes i discriminatòries

El diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) i l'Enciclopèdia Catalana, igual que passa amb el diccionari de la Real Academia Española (RAE), contenen expressions masclistes. N'hi ha fins a 15 exemples d'usos discriminatoris del llenguatge envers les dones.

Laura Aznar i Laia Soldevila

El 'Diccionari de la llengua catalana', de l'Institut d'Estudis Catalans ([DIEC](#)), i el 'Gran diccionari de la llengua catalana' ([GDLC](#)), de l'Enciclopèdia Catalana, igual que passa amb el 'Diccionario de la lengua española', de la Real Academia Española ([RAE](#)), contenen expressions masclistes. Així ho ha pogut constatar CRÍTIC després d'una recerca que ha detectat fins a 15 exemples d'usos discriminatoris del llenguatge envers les dones. L'Enciclopèdia, a preguntes de CRÍTIC, explica que ha canviat durant les últimes 24 hores la definició del concepte 'sexe dèbil' arran d'una [campanya](#) iniciada a Change.org.

Les dones i el sexe... dèbil

En castellà, la Real Academia Española (RAE) ho té clar: el "**sexe dèbil**" fa referència al "conjunt de les dones". El diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans (DIEC) també adopta la [mateixa definició](#): "Les dones" i, a més, els atribueix la característica de "**bell sexe**". No entra a definir quin és el "**sexe fort**", cosa que sí que fa el diccionari de l'Enciclopèdia Catalana (GDLC), amb mimetisme amb la definició de la RAE: "El sexe fort: els homes". Des de fa poques hores a l'Enciclopèdia, les

definicions “sexe dèbil” i “sexe fort” [inclouen](#) la frase següent: “Ús discriminatori basat en estereotips de gènere”.

La prostitució, una qüestió femenina

Per al DIEC, l'única definició de “**dona pública**” és la de “prostituta”; però, en canvi, no registra cap entrada per a “home públic”. Per contra, si busquem aquest concepte al diccionari català-castellà de l'Enciclopèdia Catalana, ens diu que l'equivalent espanyol és “hombre público”. La RAE el defineix com aquell “que té presència i influència en la vida social”. El canvi de gènere suposa, en aquest cas, saltar de la prostitució a la rellevància pública.

Quan el DIEC defineix una “**dona de la vida**”, ho fa amb una única paraula: “prostituta”. No recull, en canvi, la seva versió masculina. El diccionari de l'Enciclopèdia Catalana tampoc no recull l'opció masculina, però amb la femenina va més enllà i hi afegeix “dona de la vida o de cadira, o de mala vida, o de món, o pública, o mala dona” abans de corroborar-ne “l'ofici”: “prostituta”.

Però ser prostituta no és solament cosa de dones en general, sinó que, concretament, és cosa de “males dones”. Així [defineix](#) el DIEC la paraula “**barjaula**”. El diccionari de l'Enciclopèdia Catalana limita la definició de “barjaula” al terme “prostituta”. Però... per què una prostituta ha de ser una “**mala dona**”? Més encara si tenim en compte els possibles [orígens epistemològics](#) de la paraula que destaca l'Enciclopèdia: “del femení barjau ‘xerraire’ o potser del nom propi Barjau o, millor, del verb barjà ‘bregar el cànem’ i figuradament ‘xerrar’”.

“En aquests casos concrets són expressions que es diuen o que s'han dit, i, si te'ls trobes en un text, has de poder entendre què volia dir la persona que escrivia”, explica Núria Bort, responsable dels diccionaris de l'Enciclopèdia Catalana. El fet que els diccionaris incorporin aquestes definicions no vol dir en cap cas “que el diccionari estigui afirmant que una prostituta és una dona de mala vida”, sinó que simplement “documenta” que aquesta expressió s'ha utilitzat, diu Bort. Tot i així, admet que, segurament, algunes d'aquestes fórmules “ja no les faríem servir” i que, per tant, “hauríem de mirar si cal posar una nota que indiqui que estan en desús”.

De la moral i de la casa també se n'ocupen elles

L'entrada “**dona**” deixa molt clares quines són les tasques relacionades amb aquest substantiu. Al DIEC hi ha la [subentrada](#) “**dona de fer feines**”, que, efectivament, és la “dona que treballa fent feines domèstiques i que cobra generalment per hores.” Al diccionari de l'Enciclopèdia hi consten [dues subentrades](#) de “dona” que fan referència també a l'àmbit domèstic i que no tenen equivalent masculí: “**dona de casa (o de la casa)**”: “Dona que té cura de l'organització interna d'una casa; mestressa de casa” i “**dona de casa seva (o de sa casa)**”: “Dona que espontàniament es dedica al govern de la casa i surt poc”. La pregunta és... Per què surt poc? I encara més: hem de pensar que les dones que s'ocupen d'una casa ho fan de manera espontània?

Una “**dona de bé**” i un “**home de bé**” són persones honrades. Però en aquesta definició el diccionari de l'Enciclopèdia ha considerat necessari afegir-hi una frase més en la versió femenina: “especialment la que guarda bona conducta moral”. Sembla que la “bona conducta moral” en el cas masculí no és tan rellevant destacar-la...

La valoració i l'ascens social, aptituds dels homes

Sota l'entrada "**home**" s'hi troben definicions molt allunyades (gairebé contraposades) de les de la dona. El DIEC, en una de les entrades, ja destaca característiques masculines particulars i úniques: "Home dotat de les qualitats que s'atribueixen tradicionalment al sexe masculí. No el torceràs del seu camí: és un home. No ets home si no ho fas". Virilitat i determinació són només qualitats masculines? I encara una altra. L'expressió "**fer-se home**" vol dir, segons els dos grans diccionaris, "fer-se una posició independent, obrir-se camí en la vida". Si una dona és independent i s'obre camí en la vida, també "s'haurà fet home" o ens hi podem referir amb l'equivalent femení?

El cornut sempre és l'home

Moltes de les entrades del DIEC recullen alhora el masculí i el femení en la mateixa [definició](#). En el cas de "**cornut -uda**", la segona accepció, però, només fa referència al masculí, i diu: "Marit enganyat per la muller". No es podria donar la situació al revés i que fos la dona la cornuda? El diccionari de l'Enciclopèdia Catalana aclareix l'[origen](#) d'aquesta concepció: "El sentit de 'marit enganyat per la muller' sembla provenir de l'ús medieval de senyalar els galls castrats amb la implantació dels esperons a la cresta, que semblaven petites banyes".

El bruixot fa màgia; la bruixa no s'arregla

Un "**bruixot**" és, tant per al DIEC com per a l'Enciclopèdia Catalana, "un home que practica la bruixeria". En el cas de ser dona "**bruixa**", més enllà de "practicar la bruixeria" com ho faria la versió masculina, també sembla que porta implícit, per a ambdós diccionaris —el de l'Enciclopèdia diu, [literalment](#), "per extensió"—, el fet de ser "vella", "lletja" i "dolenta".

"Si poséssim al diccionari que el terme 'bruixot' fa referència a un home vell, lleig i dolent, ens ho estaríem inventant i, en canvi, si ho traguéssim en el cas de les dones, no recolliríem una expressió que es fa servir", puntualitza Bort. Respecte a això, l'Enciclopèdia Catalana reitera que els diccionaris han de recollir els usos que la societat fa d'un terme, i això "no és culpa dels diccionaris, sinó que és la gent la que dóna el significat al concepte".

Coquetejar... només per agradar als homes?

Per al DIEC, ser "**coqueta**" té només [un objectiu](#): "cercar de plaure als homes". L'opció inversa no apareix en aquest diccionari. Per sort, el diccionari de l'Enciclopèdia [ens confirma](#) que és un adjectiu que es pot usar també en masculí: "adjectiu masculí i femení. Que cerca d'agradar, que coqueteja" i, com a exemple, ens explica que un noi també pot ser "molt coquet".

"Un diccionari al segle XXI no es pot permetre que una entrada com 'coquetejar' no prevegi que ho faci qualsevol, del gènere que sigui, per plaure a qualsevol, del gènere que sigui", diu Bel Olid, presidenta de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC). Olid té clar que els diccionaris recullen el significat de les paraules segons l'ús que se'n fa i que és normal que "hi hagi definicions que no siguin simètriques perquè el seu ús no ho és". Ara bé, la presidenta de l'AELC considera que això no és excusa per no actualitzar l'entrada. Si no es fa, "s'està enganyant qui en cerca el significat, perquè fa molts anys que 'coquetejar' no vol dir "cercar de plaure als homes", rebla.

La virginitat és nom de dona

“**Verge**” pot ser un nom o un adjectiu. En aquest segon cas, el qualificatiu pot fer referència tant a homes com a dones: “Dit de l’home o de la dona que no han tingut experiències sexuals”, especifica el diccionari de l’Enciclopèdia. En canvi, quan “verge” és un nom, es refereix a un sol gènere: el femení. Així ho defineixen els dos grans diccionaris catalans: “Dona que no ha tingut relació sexual amb cap home”. Els qui creguin que es tracta d’una definició amb connotacions religioses han de saber que el diccionari de l’Enciclopèdia té una entrada específica per a aquest cas, on especifica: “especialment en l’àmbit litúrgic: Dona que l’Església distingeix entre els sants pel fet d’haver servat completa castedat”.

Si ets home, no ets una persona ‘per merèixer’

En alguns casos, els diccionaris són respectuosos amb les definicions. És el cas de la locució “**per merèixer**”. El DIEC i l’Enciclopèdia tenen definicions prou àmplies per incloure-hi els dos sexes. “Lliure de compromís matrimonial”, diu el primer. “Expressió aplicada a la persona en estat de casar-se i lliure de compromís matrimonial”, escriu el segon. Ambdós diccionaris, decidits a aportar més claredat a la definició, hi afegixen alguns exemples... que casualment només fan referència a les dones: “Té una filla per merèixer” ([DIEC](#)) o “Té una filla casada, una de promesa i una per merèixer” ([diccionari de l’Enciclopèdia](#)).

Des de l’Enciclopèdia Catalana expliquen que els exemples “es fonamenten en un rerefons cultural que ha anat canviant”. “Aquesta expressió abans es feia servir”, comenta Núria Bort, “i podríem posar que és un ús discriminatori basat en estereotips, però no parariem de posar-ho”. De fet, l’Enciclopèdia va fer revisions periòdiques quan s’adona que una definició és millorable o quan li arriba alguna alerta. Així ho ha fet, per exemple, en el cas del terme “casar”, que ara es defineix com “Unir dues persones en matrimoni”.

L’escriptora Bel Olid també destaca la importància d’actualitzar l’ús de les paraules. “L’argument d’alguns lingüistes per mantenir accepcions clarament masclistes o racistes és que el diccionari no pot mentir”, conclou, “però justament per això és urgent actualitzar-lo segons l’ús més comú avui dia, i no fa cent anys”.